

AUTOR NEW YORK TIMES BESTSELLEROV

JOHN C. MAXWELL

ZAKLADATEĽ ORGANIZÁCIÍ EQUIP A THE JOHN MAXWELL
LEADERSHIP FOUNDATION

ROB HOSKINS

PREZIDENT ORGANIZÁCIE ONEHOPE

ZMEŇTE — SVOJ — SVET

STRATÉGIE NA USKUTOČNENIE
POZITÍVNYCH ŽIVOTNÝCH ZMIEN

IKAR

ZMEŇTE

— SVOJ —

SVET

ZMEŇTE — SVOJ — SVET

STRATÉGIE NA USKUTOČNENIE
POZITÍVNYCH ŽIVOTNÝCH ZMIEN

JOHN C. MAXWELL
ROB HOSKINS

IKAR

Všetky práva sú vyhradené. Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať, ukladať do informačných systémov ani prenášať akýmkoľvek spôsobom v žiadnej podobe – elektronickej, mechanickej, fotokopírovaním, nahrávaním alebo inak – bez predchádzajúceho písomného súhlasu vlastníka autorských práv.

Original title: Change your world: how anyone, anywhere can make a difference

© 2021 by Maxwell Motivation, Inc., and AnimoCorvem, LLC

Published by arrangement with HarperCollins Leadership, a division of HarperCollins Focus, LLC

Citácie označené skratkou NIV pochádzajú z Biblie, New International Version®, NIV®.

Copyright © 1973, 1978, 1984, 2011 by Biblica, Inc.® Použité s dovoľením Zondervan. Všetky práva vyhradené. www.zondervan.com. „NIV“ a „New International Version“ sú ochranné známky registrované v United States Patent a v Trademark Office spoločnosťou Biblica, Inc.®

Citácie označené skratkou NLT pochádzajú z Biblie, „New Living Translation“. Copyright © 1996, 2004, 2015 by Tyndale House Foundation. Použité s dovoľením Tyndale House Ministries, Carol Stream, Illinois 60188. Všetky práva vyhradené.

Cover design © Michaela Bakytová
Translation © 2021 by Romana Švecová
Slovak edition © 2021 by IKAR, a.s.

Zmeňte svoj svet

John C. Maxwell, Rob Hoskins

Z anglického originálu Change your world: how anyone, anywhere can make a difference (Nashville: HarperCollins Leadership, 2020)

preložila Mgr. Romana Švecová.
Redigovala Martina Urbanová.
Korigovala Mária Danihelová.

Vydalo vydavateľstvo IKAR, a.s., Bratislava v roku 2021
ako svoju 1 848. publikáciu.

Prvé vydanie.

Sadzba a zalomenie do strán: Hedviga Harváňková

Návrh obálky: Michaela Bakytová

Tlač: Nikara, Krupina

ISBN 978-80-551-8276-6

John

*Knihu Zmeňte svoj svet venujem svojmu tímu.
Len vďaka ich štedrosti a zápalu sa vízia stáva realitou.*

Sny sú zadarmo, ale za cestu k nim sa platí.

Ďakujem, že ste na tejto ceste so mnou!

S láskou, JM

Rob

*Túto knihu venujem láske svojho života, Kim,
ktorá ma pozná, vie, čo je pre nás najlepšie,
ktorá vždy pevne bojovala, kreatívne nás podporovala
a múdro nás oboch viedla na ceste
za krásnou budúcnosťou.*

OBSAH

<i>Podakovanie</i>	9
<i>Poznámka autora</i>	11
1. Na zmenu nemôžeme čakať	13
2. Staňte sa katalyzátorom zmeny	45
3. Všetci sa navzájom potrebujeme	73
4. Nalaďme sa všetci na rovnakú vlnu	102
5. Uvedomte si význam hodnôt	126
6. Transformácia prichádza postupne	151
7. To, čo sme dokázali, musíme zhodnotiť	174
8. Rozprávajme sa	202
9. Prišiel čas zmeniť váš svet	227
<i>Zdroje</i>	238
<i>O autoroch</i>	255

POĎAKOVANIE

JOHN

Rád by som sa na tomto mieste poďakoval všetkým členom svojho tímu, vďaka ktorým táto kniha vznikla: Jasonovi Brooksovi, Markovi Coleovi, Linde Eggersovej, Carolyn Kokindovej, Erin Millerovej, Charliemu Wetzelovi a Stephanie Wetzelovej. Každý z vás priniesol do môjho života i do tejto knihy neuveriteľnú hodnotu. Ďakujem vám, že mi pomáhate meniť svet!

ROB

Táto kniha by nikdy nevznikla, nebyť vyše tridsaťročnej cesty, ktorú sme spolu s kolegami a OneHope prešli; učili sme sa a báдали sme spoločne. Obzvlášť za túto knihu ďakujem Davidovi Brankerovi, Chadovi Causeymu, Nicole Johanssonovej a Tene Stoneovej – veľká vďaka za vaše rozsiahle recenzie, opakované čítania a fantastický prínos. Jenna Scottová, si šampiónka a majstrovská spisovateľka, editorka, výskumníčka a poradkyňa. Si elitou vo všetkých týchto odboroch, a predsa zostávaš neuveriteľne pokorná; tvoj prínos tejto knihe je investíciou do druhých, ktorý sa dávajú na cestu vedúcu k zmene sveta.

POZNÁMKA AUTORA

Knihu, ktorú čítate, napísali dvaja ľudia. To sa môže niektorým čitateľom zdať zvláštne alebo ich to môže myliť. Keď čítate vetu alebo odsek, kto je ten človek, ktorý sa s vami rozpráva? Je to John Maxwell alebo Rob Hoskins? Kedykoľvek sa dvaja a viacerí ľudia pustia do spoločnej knihy, musia sa dohodnúť, ako budú komunikovať. Máme tam písať, že ja (John) robím toto a ja (Rob) zas toto? Takýto prístup sme už v jednej spoločnej knihe videli – obaja autori používali „ja“ a to, čo ktorý z nich napísal, oddeľovali parentézou (pozn.: informáciu vsunuli do vedľajšej vety). A to sa nám zdá divné. Máme teda písať dvom rozličnými fontmi a chcieť od vás, aby ste sledovali, kto je kto? To by vás asi rýchlo prestalo baviť. Stále by ste sa museli vracieť na začiatok knihy, za predpokladu, že by ste videli medzi fontmi rozdiel. Ďalšou možnosťou by bolo napísať naše meno pred každý odsek, ktorý sme napísali, ako v rozhovore. To by ale kniha bola veľmi rozkúskovaná. Keby sme boli na pódiu, bolo by to jednoduché. Obaja často prednášame. Keby sme stáli naživo na pódiu, videli by ste naše tváre, počuli naše hlasy a hneď by ste nás rozoznali. Prajeme si, aby sme sa s vami mohli rozprávať osobne, ale vieme, že knihy takto nefungujú.

Chceme, aby ste si čítanie tejto knihy čo najviac užili a aby to pre vás bolo jednoduché, lebo je skutočne o vás a o tom,

ZMEŇTE SVOJ SVET

ako môžete zmeniť svoj svet. Takže, takto to bude vyzerat'. Hlas, ktorý počujete pri čítaní týchto riadkov, je Johnov. Rob mi ochotne dovolil stať sa „starším bratom“ a prevziať hlavné slovo. Dúfam, že keď túto knihu budete čítať, bude to, ako sledovať náš rozhovor, aj keď ja toho poviem viac. Uvidíte tu veľa slov a fráz ako „my“ či „spolu s Robom“.

Vedzte však, že čo sa týka myslenia a písania tejto knihy, sme si rovnocenní. To, o čo sa s vami delíme, pramení z našich srdc a túžby spraviť svet lepším a tiež z desaťročí skúseností strávených pomáháním iným. Spolu s Robom vám naozaj chceme pomôcť. Keď dočítate poslednú kapitolu, ponúkne vám aj pár nápadov, ako doceliť zmenu, ak ste to už neurobili.

Tak sa pripútajte a pripravte sa na cestu. Dúfame, že kniha *Zmeňte svoj svet* vám otvorí oči a zmení váš pohľad na životné prostredie, spôsob života, a tým zmení aj svet okolo vás.

PRVÁ KAPITOLA

NA ZMENU NEMÔŽEME ČAKAŤ

*Nádej má dve nádherné dcéry; volajú sa
Hnev a Odvaha. Hnev vidí veci také,
aké sú, a Odvaha vidí, že také nezostanú
navždy.*

– SVÄTÝ AUGUSTÍN

Spolu s Robom sa veľmi tešíme, že čítate tieto riadky a radi by sme vám hneď na začiatok niečo povedali:

Táto kniha je pre vás,

AK

chcete zmeniť svoj svet.

Na stránkach tejto knihy sa dočítate o...

Missy, dobrovoľníčke v škole, ktorú poprosili o kúsok jablka, našla tak hladné deti, nabalila v garáži jedlo do ruksakov a začala program, ktorý v súčasnosti kŕmi *osemdesiatšedemtisíc* detí.

Missy zmenila svoj svet.

Bryanovi, ktorý sa vyrovnal so svojou traumou z detstva

tak, že vybudoval bezpečné miesto pre detské obeť sexuálneho násillia, aby mohli žiť s nádejou, dôstojne, vediač, že sú milované.

Bryan mení svoj svet.

Ethanovi, tretiakovi, ktorý si položil ruku na srdce a opýtal sa: „Máš niekedy niekde tu, hlboko vnútri, pocit, že chceš nejako napomôcť zmene k lepšiemu?“

Ethan práve začína meniť svoj svet.

Táto kniha je pre vás,

AK

chcete zmeniť seba samého.

Zmení vás, keď budete čítať o...

Charlee, ktorú vylúčili zo strednej školy a nevidela vo svojom živote žiaden zmysel, no potom strávila päť mesiacov prácou s deťmi v táboroch v Afrike a povedala: „Vrátila som sa ako úplne iný človek.“

Charlee sa zmenila a teraz mení svoj svet.

Renem, mužovi z Mexika, ktorý desať rokov hľadal vraha svojho brata, aby ho pomstil, no pomocou stolov transformácie si uvedomil cenu odpustenia, rozhodol sa odpustiť vrahovi a zmenil tak históriu svojej rodiny.

Rene sa zmenil a jeho život sa mení k lepšiemu.

Yomile, nesmelom mladom dievčati z Guatemaly, ktoré začalo na svet nazerať pozitívnejšie a nadobudlo tak odvalu a sebavedomie na to, aby si našlo lepšiu prácu a teraz pomáha ostatným z okolitých dedín.

Yomila sa zmenila a teraz pomáha druhým.

Táto kniha je pre vás,

AK

chcete byť súčasťou iniciatívy, ktorá niečo zmení.

Možno vás inšpirujú príbehy ľudí ako...

Sam, majiteľa firmy na výrobu záhradného nábytku, ktorý sa postavil pandémie COVID-19 a začal vyrábať štíty pre zdravotníkov, čím spojil ľudí vo svojej malej komunite a dosiahol tak zmenu.

Sam pomohol ostatným niečo vo svojom meste zmeniť.

Cerro Porteño, jeden z najznámejších paraguajských futbalových tímov, ktorý spojil sily so svojimi rivalmi z tímu Club Olimpia a každého z hráčov svojich klubov naučili správnym hodnotám. Tento nápad sa postupne šíri v ďalších kluboch a mení životy hráčov.

Jeden tím pomohol druhému niečo v ich komunite zmeniť.

Roy, ktorý sa dozvedel, že jeho syn si pre šikanu chcel siahnuť na život, a pri tom, ako synovi pomáhal, spoznal iné deti a ich rodičov, ktorí potrebovali pomoc. A tak založil organizáciu, ktorá v súčasnosti pomáha miliónom detí v štyridsiatich dvoch štátoch.

Roy je súčasťou iniciatívy, ktorá mení krajinu.

Vy tiež máte potenciál na to, aby ste niečo zmenili, a to tak, že sa pridáte k nám, ktorí už pomáhame, alebo vytvoríte vlastnú iniciatívu.

Aj vy môžete zmeniť svoj svet.

Spolu s Robom sme zasvätili svoje životy tomu, aby sme do životov ľudí priniesli pozitívnu zmenu. Túto knihu sme napísali, aby sme aj vás povzbudili a vybavili vás radami, ako sa stať iniciátorom zmeny vo vašom svete: či už je to rodina, práca alebo vaše okolie. A ak sa svoj svet už snažíte zmeniť, dúfame, že vám aspoň poradíme, ako sa stať ešte lepším. Ak zatiaľ neprispievate k pozitívnym zmenám v životoch ľudí vo vašom okolí, azda vás inšpirujeme k tomu, aby ste začali

a radi by sme vás naučili, ako zvýšiť ľuďom hodnotu, pretože ktokoľvek a kdekoľvek môže niečo zmeniť.

Svet sa mení postupne, život po živote. Sme rozhodnutí pomôcť ľuďom, ako ste vy, stať sa svetlom nádeje pre vaše okolie. Naša snaha pomáhať druhým a učiť skutočným hodnotám už inšpirovala tisíce dobrovoľníkov (pozrite sa na stránku ChangeYourWorld.com). V mnohých krajinách po celom sa snažia dosiahnuť zmenu prostredníctvom ôsmich vplyvných sfér: vláda, školstvo, obchod, náboženstvo, médiá, umenie, šport a zdravotníctvo. Spolu s Robom si predstavujeme deň, keď ľudia z akýchkoľvek podmienok z každej krajiny zvyšujú hodnotu druhých, snažia sa dosiahnuť zmenu a menia svet. Ten deň sa stane realitou, keď sa spolu s podobne zmýšľajúcimi ľuďmi spojíte pre jeden spoločný cieľ.

ČO SA MUSÍ ZMENIŤ?

Pri pohľade na svet je veľmi jasne vidieť, čo by sa mohlo zmeniť. Nebolo by skvelé mať lepšie školy? A čo tak lepší susedia či pozitívnejšie prostredie v práci? Nebolo by lepšie mať rodinu, ktorá je lepšie „stmelená“? Alebo komunity, kde ľudia medzi sebou vychádzajú a spolupracujú pre dobro všetkých? Nebol by svet krajší, keby ľudia mali viac pochopenia, viac mysleli jeden na druhého a boli pozitívnejší? Asi sami viete, o čom sa dočítate v novinách. Máme dôvody, prečo si myslíme, že by sa náš svet mal zmeniť k lepšiemu:

- V USA sa rozpadávajú rodiny; zatiaľ čo v roku 1960 vychovával jeden rodič deti

v deviatich percentách prípadov, do roku 2014 toto číslo stúplo na dvadsaťšesť percent.¹

- V roku 2014 žilo v USA až dva a pol milióna detí bez domova.²
- Záujem o občiansku angažovanosť a dobrovoľníctvo, dva elementy, kedysi považované za prednosti Ameriky, za posledných päťdesiat rokov rapídne poklesol.³
- V roku 2015 sa až tri milióny trisťtisíc ľudí v USA stalo obeťou násillia.
- Podľa odhadov Inštitútu pre ekonomiu a mier stojí násillie svetovú ekonomiku viac ako trinásť a pol triliónov ročne.⁵
- Duševné ochorenia sú na vzostupe⁶ a zhoršujú sa.⁷
- Korupcia je celosvetovým problémom.⁸
- Odhaduje sa, že až štyridsať miliónov ľudí vo svete je obeťou moderného otroctva.⁹

Mohli by sme pokračovať, ale nebudeme. Problémy, ktoré si zaslúžia našu pozornosť, sú všade okolo nás. Stavíme sa, že aj vy každý deň okolo seba vidíte niečo, čo by sa malo riešiť.

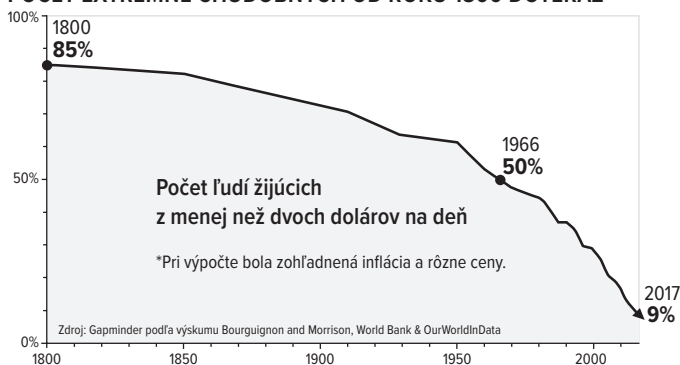
Nedajte sa však odradiť. Vedeli ste, že pozitívne zmeny sú možné? Dokonca aj veľké? Keď sme pracovali na tejto knihe, Rob mi povedal niečo, čo ma naozaj prekvapilo. V roku 2013 sa uskutočnil prieskum o extrémnej chudobe – teda ľuďoch žijúcich z menej ako dvoch dolárov na deň – a opýtaní dostali túto otázku: „Ako sa za posledných tridsať rokov zmenil počet ľudí žijúcich v extrémnej chudobe – znížil sa, zvýšil, alebo zostal rovnaký?“ Takto ľudia na otázku odpovedali:

ZMEŇTE SVOJ SVET

- Päťdesiatpäť percent uviedlo, že počet chudobných sa zvýšil.
- Tridsaťtri percent uviedlo, že počet chudobných je rovnaký.
- Dvanásť percent uviedlo, že počet chudobných sa znížil.¹⁰

Čo si myslíte vy? Bol som šokovaný, no zároveň príjemne prekvapený, zistením, že počet ľudí žijúcich v extrémnej chudobe, sa v skutočnosti *znížil*. A to *dramaticky!* V grafe vidíte, ako počty extrémne chudobných od roku 1800 pomaly klesali a od roku 1950 sa krivka úplne *prepadla*.

POČET EXTRÉMNE CHUDOBNÝCH OD ROKU 1800 DOTERAZ

A odvtedy počet ľudí žijúcich v extrémnej chudobe stále klesá. Je to skvelá správa, a predsa sa o tom hovorí len málo. V roku 2018 Brookings Institute vyhlásil toto:

Deje sa tu niečo svetové, no takmer nikto o tom nevie.
Dnes po prvý raz, odkedy sa pred desaťtisíc rokmi

objavila poľnohospodárska kultúra, väčšia časť spoločnosti netrpí chudobou ani jej toto riziko nehrozí. Podľa našich výpočtov k tomuto mesiacu vyše polovica svetovej populácie, čo je zhruba tri miliardy osemsto miliónov ľudí, žije v domácnosti s dostatkom voľných finančných prostriedkov, na základe čoho ich možno považovať za „strednú triedu“ či „dobře situovaných“. Približne rovnaký počet ľudí žije v chudobných domácnostiach alebo im chudoba hrozí. A tak sa september roku 2018 považuje za globálny prelomový moment. Po ňom po prvý raz v histórii nebudú chudobní a zraniteľní tvoriť svetovú majoritu. Ak nedôjde k nečakanej globálnej ekonomickej kríze, bude tento moment začiatkom novej éry – strednej éry ako občianskej majority.¹¹

Toto je úžasná správa, ktorá by v nás mala vzbudiť nádej. Veríme, že ak je možné napraviť problém chudoby vo svete – niečo, čo sa s nami tiahlo celou históriou ľudstva –, tak je možné vyriešiť aj iné problémy, či už veľké alebo malé. Svet môže byť lepší. A ľudia ako vy alebo my mu k zmene môžeme dopomôcť.

ROBTE UŽ NIEKTO NIEČO!

Ak je zmena možná, prečo nerobíme viac, aby sme zmenili svet? Čínsky filozof Lao-č' povedal: „Ak nezmeníme smer, ktorým ideme, je možné, že skončíme tam, kde nás vedú.“ Faktom je, že väčšina z nás čaká, kedy problémy, ktoré vidíme, vyrieši niekto iný.

ZMEŇTE SVOJ SVET

Chceme zmenu, no dúfame, že *niekto* pre to *niekde* niečo urobí.

- Čakáme, kým niečo urobí **vláda**.
- Chceme, aby niečo urobilo **zdravotníctvo**.
- Veríme, že niečo urobí **školsťvo**.
- Očakávame, že niečo urobí **obchod**.
- Predstavujeme si, že niečo urobia **médiá**.
- Prajeme si, aby niečo urobil **umelecký sektor**.
- Myslíme si, že niečo urobí **šport**.
- Dúfame, že niečo urobí **cirkev**.

Faktom však je, že na zmenu nemôžeme čakať. Hoci všetky inštitúcie, ktoré sme spomenuli, sú v tomto smere veľmi nápomocné, my ostatní sa nemôžeme len tak pasívne prizerať.

Ak chceme, aby bol svet lepším a aby sa v tom, čo svet potrebuje, niečo zmenilo, musíme sa zmeniť my. My

„AK NEZMENÍME SMER,
KTORÝM IDEME, JE
MOŽNÉ, ŽE SKONČÍME
TAM, KDE NÁS VEDÚ.“
—LAO-C‘

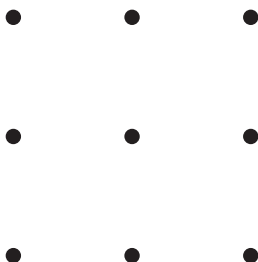
musíme konať. Spolu s Robom sme strávili svoje životy pomáhajúcim ľuďom a vedením organizácií, ktorých cieľom bolo pomôcť ľuďom hľadať vlastnú hodnotu. Precestovali sme celý svet a hovorili s ľuďmi zo všet-

kých kontinentov a viacerých kultúr, než dokážeme spočítať. A sme presvedčení o jednom: zmena je možná u každého, kto je ochotný sa učiť, vyznávať dobro, vážiť si ľudí a spolupracovať s druhými pri vytváraní pozitívnych hodnôt pre spoločnosť.

Znamená to, že aj vy môžete zmeniť svet. Nemusíte byť bohatý. Nemusíte byť populárny. Nemusíte sa ani sťahovať do zahraničia. Nepotrebuje vzdelanie. Nepotrebuje mať ani vlastnú organizáciu. A už vôbec nepotrebuje od nikoho povolenie. Musíte ho dať jedine *sami sebe*. Môžete zmeniť seba a aj svet okolo. Ako povedal Mahátmá Gándhí: „Aj malá zmena dokáže otriasť svetom.“ No aby sa to stalo, musíte sa zmeniť vy.

NAJPRV ZMEŇTE SPÔSOB MYSLENIA

Nedávno som čítal knižku *The Art Of Possibility* (pozn. prekl.: Umenie možností) od Rosamund Stoneovej Zanderovej a Benjamina Zandera. Spomínali v nej známy hlavolam s deviatimi bodkami. Vlastne som ho sám kedysi použil ako ilustráciu v knihe *Developing the Leader Within You* (pozn. prekl.: Rozvíjanie vášho vnútorného vodcu). Oni ho však predstavili novým spôsobom, ktorý podľa môjho názoru ilustruje, prečo je dôležité, aby sme začali myslieť inak. Skúste si to sami: nájdite spôsob, ako spojiť všetkých deväť bodiek štyrmi rovnými linkami bez toho, aby ste pero zdvihli z papiera. Ak ste sa s niečím takým nikdy nestretli, vyskúšajte to.

ZMEŇTE SVOJ SVET

Zvládli ste to? Väčšina ľudí s tým má problém. A prečo? Pretože myslia určitým spôsobom. Lenže problém sa dá vyriešiť iba tak, že vystúpите zo svojej komfortnej zóny a zmeníte pohľad na vec. Zanderovci hovoria:

Vzorci v našej mysli definujú a *určujú*, čo pokladáme za možné. Každý problém, dilema či slepá ulička, s ktorými sa v živote stretneme, sa zdajú byť neriešiteľné len z jedného uhla pohľadu. Zväčšite túto komfortnú zónu alebo nahliadnite na túto problematiku úplne inak – problémy sa tak stratia a objavia sa nové možnosti.

Ak si vy sami myslíte, že nemôžete zmeniť svet, sú to práve vaše domnienky, ktoré vám v tom bránia. Zanderovci v knihe vysvetľujú, že domnienky často limitujú naše myslenie, čím bránia nachádzaniu nových možností. Zároveň však radia, ako to zmeniť:

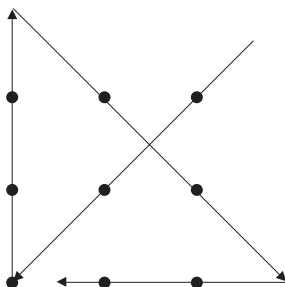
PRÁVE NAŠE DOMNIENKY LIMITUJÚ
NAŠE MYSLENIE A BRÁNIA
PRÍCHODU NOVÝCH MOŽNOSTÍ.

Dokážete zmeniť koncepciu [svojich presvedčení a svojho myslenia] do bodu, keď budú reprezentovať to, po čom túžite. Dovoľte, aby vaše nové myšlienky a činy odrážali túto koncepciu a sami uvidíte, čo sa stane.¹²

Ak nepoznáte riešenie hlavolamu s bodkami, tu ho máte.

NA ZMENU NEMŮŽEME ČAKAŤ

Musíte linkou vyjsť z bodov, ktoré ste si podvedome určili ako hranice. Musíte zmeniť spôsob myslenia.

Ako povedal Gándhí: „Aby sa niečo zmenilo, musím sa najprv zmeniť ja sám.“ Zmena vášho sveta vyžaduje podobný spôsob myslenia. Prehodnoťte svoje domnienky – nemyslíte si, že *nemôžete* alebo *nedokážete* zmeniť svoj svet. Práve naopak. Musíte *veriť*, že dokážete pomôcť vyriešiť problémy, ktoré vidíte. Musíte veriť, že môžete niečo zmeniť, nech ste ktokoľvek, kdekoľvek a s čímkoľvek, čo máte k dispozícii. Musíte si veriť.

POTOM SA OBRŇTE NÁDEJOU

Skutočnej nádeje, že ste schopní niečo zmeniť, nie je nikdy dosť. Jonathan Sacks v knihe *The Dignity of Difference* (pozn. prekl.: Dôstojnosť rozdielu) napísal: „Jednou z najdôležitejších vecí, ktoré som sa naučil na kurze Židovských dejín, je rozlišovať medzi optimizmom a nádejou. Optimizmus je viera, že sa veci obrátia k lepšiemu. Nádej je viera, že tie veci k lepšiemu zmeníme spolu. Optimizmus je pasívna cnosť,